

Hans W. Kristiansen, Willy Pedersen

Når skeiv teori blir levd liv

"Jeg kaller meg ikke noe som helst. Jeg er et seksuelt vesen. Sånn er det", sier "Roger", en ung mann i begynnelsen av tyveårene. Han vegrer seg mot termen homofil som han føler omverdenen vil klebe på ham. Flere hevder at begreper som lesbisk, homofil og heterofil er på vei ut. Er slike betegnelser etterlevninger fra forrige århundres forståelse av kjønn og seksualitet?¹

Enkelte som skriver i den tradisjonen som på norsk gjerne kalles "skeiv teori" (fra engelsk: *queer theory*) fremmer slike standpunkter. Den norske litteraturviteren Nils Axel Nissen mener at folk flest i løpet av det 20. århundre måtte akseptere at en stor gruppe mennesker ikke fant det naturlig å dele liv og kjærlighet med en av motsatt kjønn. Men ikke før hadde en vent seg til tanken om at mennesker kan inndeles i heterofile og homofile, sier Nissen, dukker det opp mennesker som ikke finner seg til rette med verken den ene eller den andre betegnelsen. – De som i dag regner seg selv som "queer", skeive, tilhengere av "stilig sex" eller biseksuelle, er bare en fortropp, en avantgarde. Vi kan betrakte dem som fremtidens mennesker, hevder han.²

En annen norsk representant for dette tenkesettet, litteraturviteren Pål Bjørby, uttrykker seg på lignende måte: "Det er de som synes queer er sexy, utfordrende, overskridende – et generasjonsskille i Foucaults ånd, der queer står som siste term i de siste to hundre års konstruerte kronologi: sodomitt–homoseksuell–gay–queer."³ Slik antydes det at noe nytt skal være i emning, at konturene av et helt endret seksuelt landskap er i ferd med å komme til syne.

Uansett om slike påstander stemmer eller ikke – atskillige ungdommer har nok de siste årene latt seg inspirere av dette tenkesettet, i strevet med å utforme sine livsprosjekter og i arbeidet for å etablere sin seksuelle identitet. I en annen sammenheng har vi undersøkt om det finnes mer generelle tegn til endringer av den typen queer–teoretikere antyder, i befolkningen av unge voksne som helhet.⁴ Her vil vi i stedet dukke ned i én enkelt livshistorie.

Roger er i begynnelsen av tjuetårene og bosatt i en større norsk by. Vi vet ikke hvor direkte Roger er påvirket av det skeive tenkesettet. Men selvforståelsen hans synes å stemme godt overens med sentrale ideer innenfor teorien. Vi lar hans fortelling være utgangspunkt for å drøfte noen paradokser det ikke er så lett å få øye på. Selv om skeiv teori kan åpne for uvante perspektiver, er nemlig mange av bidragene nokså abstrakte og lite tilgjengelige.

Ord skaper folk

Et hovedpoeng for queer-teoretikere har vært å vise hvordan selvforståelsen til folk som i dag kaller seg homofile eller lesbiske er formet av blant annet vitenskapelig produksjon av kunnskap om homoseksualitet. Michel Foucaults store verk om seksualitetens historie er utgangspunkt. Foucault går her til angrep på det han kaller *undertrykkelseshypotesen*. Den underliggende premissen for denne hypotesen eller måten å tenke på, er at vår seksualitet har et grunnlag av begjær og drifter som det gjelder å frigjøre ved å oppheve kontrollen og forbudene. Hovedproblemet med dette synet, som var typisk for eksempel i arbeidene til Wilhelm Reich og Herbert Marcuse, er at man gjennom å fokusere på *undertrykkelse* lett mister blikket for det Foucault kaller *diskursproduksjonen* om kjønn og seksualitet. Det er i denne *produksjonen* omkring seksualitet at makten faktisk utøves, og det er den Foucault analyserer.

"Ord skaper folk", sier Nils Axel Nissen, tydelig inspirert av Foucault, og mener vel med det at måter å skrive og snakke om seksualitet på produserer, snarere enn gjenspeiler, seksuelle identiteter. Kanskje er formuleringen ikke ment bokstavelig. Likevel kan det være fristende å spørre *hva slags* folk som eventuelt skapes av den skeive ordstrømmen innenfor kjønns- og homoforskningen, og innenfor kulturelt og politisk liv? Hvordan ser de selvforståelsene ut som har sin kilde i skeiv teori? Kort sagt: Hvordan leves skeiv teori av unge mennesker i dag? Det er vårt tema. Men først noen ord om hva det hele dreier seg om. Skeiv teori er en paraplybetegnelse for ulike strømninger i kjønns- og homoforskningen. Til nå har diskusjonen i Norge stort sett funnet sted i vitenskapelige tidsskrifter og antologier. Likevel har sentrale ideer hatt nedslag i populærkultur og massemedier. Skeive måter å snakke om identitet og seksualitet på kan en gjenkjenne i mange ungdomsmiljøer og på steder hvor homser og lesber møtes.

Skeiv teori oppsto i USA rundt 1990, og de viktigste bidragsyterne til det som har blitt kalt "den skeive vendingen" er forskere som Teresa de Lauretis, Judith Butler, Eve Kosofsky Sedgwick, David Halperin og Michael Warner.

Nei til todeling i homo/hetero

De fleste varianter av skeiv teori nærer skepsis mot entydige identitetskategorier som lesbisk og homofil. Queer-teoretikere mener at å slutte opp om slike kategorier – slik homobevegelsen har gjort – fører til en sementering av undertrykkende måter å tenke om seksualitet og kjønn på. Et dominerende syn i vår del av verden det siste hundreåret, har vært at homo- og heteroseksualitet er gjensidig utelukkende seksualitetsformer. Det er kanskje dette queer-teoretikere og queer-aktivister fremfor alt vil til livs. På samme måte som en person tilskrives et mannlig *eller* et kvinnelig kjønn i vårt samfunn, blir vedkommende også tilskrevet en hetero- *eller* en homoseksualitet det vil si én av to identiteter som står i et motsetningsforhold til hverandre.⁵ Når noen omtaler seg som lesbiske eller homofile, er de med på å bekrefte og styrke denne todelte kulturelle modellen og den symbolske over- og underordningen som ligger innbakt i den.

Her er det begrepet *queer* eller skeiv kommer inn: "Skeiv" skal være en mer åpen og inkluderende kategori enn homofil og lesbisk, blir det hevdet. Termen skal også omfatte andre grupper som ikke lever opp til vårt samfunns normer for "normal" heteroseksualitet. Skeiv omfatter alle som setter spørsmålsteget ved heteroseksualitetens krav om å være mål og mening med livet.⁶

Ja til inkluderende åpenhet

Skeiv teori har slik – med rette eller urette – blitt oppfattet som en slags anti-identitetsteori. Betyr da denne skepsisen overfor lesbisk og homofil identitet at folk bør slutte å bruke slike betegnelser når de snakker om seg selv og sin egen seksualitet? De fleste queer-teoretikere vil svare et betinget nei. Grunnen er at de også anerkjenner den identitetspolitiske verdien av slike termer. Snarere enn å være et forsøk på å utrydde kategorier som lesbisk og homofil fra det identitetspolitiske språket, har derfor skeiv teori på sitt beste tatt form av en slags intern kritikk rettet mot normaliserende og ekskluderende strømninger innenfor homofile og lesbiske miljøer og organisasjoner. I sin bok *The Trouble With Normal* angriper Michael Warner lesbiske og homofile talsmenn for *same-sex marriages* i USA, som han mener bidrar til økt stigmatisering og utstøting av enslige og folk med en ikke-monogam eller eksperimenterende seksuell praksis. Skytset rettes mot det som kan kalles lesbisk og homofil *respektabilitet* heller enn lesbisk og homofil *identitet*. Gjennom å betegne seg selv og sin seksualitet som skeiv ønsker altså mange som i andre sammenhenger kaller seg lesbiske eller homofile å signalisere en mer åpen og inkluderende holdning.

Andre queer-teoretikere peker på den manglende aksept bifile, transepersoner, sadomasochister og fetisjister har blitt møtt med, så vel av kvinnebevegelsen som av mer konvensjonelt orienterte (og ofte også konvensjonelt utseende) lesber og homser. På samme måte blir den homofile og lesbiske frigjøringsbevegelsen kritisert av queer-teoretikere for å se bort fra det mangfoldet av ikke-heteroseksuelle identitetsformer som faktisk finnes i samfunnet.⁷ De blir også kritisert for å ha gitt opp målet om seksuell frigjøring *for alle* i sin kamp for minoritetsrettigheter.

Queer-teoretikernes poeng ser ut til å være at det å slutte opp om en identitet – for eksempel gjennom å "stå fram" som lesbisk eller homofil – ikke nødvendigvis er frigjørende. Slike identiteter er også disiplinerte og styrende strukturer som ekskluderer andre mulige måter å organisere selvet, kroppen, begjæret, handlinger og sosiale relasjoner.⁸ Igjen aner vi Foucault i bakgrunnen.

Desertér identitetskategoriene

Flere har pekt på at termen "skeiv" likevel, på tross av disse ambisjonene, etter hvert har blitt så å si ensbetydende med lesbisk og homofil, og ikke lenger brukes i den kritiske og inkluderende betydningen den var ment å ha.⁹ Lesbiske og homofile aktivisters og forskeres ekspropriering av "skeiv" har gjort begrepet ubrukkelig dersom en ønsker å vise til andre enn lesbiske og homofile, blir det hevdet. Et hjemlig eksempel kan være kinoreklamen for "Skeive dager 2002". Den viste en mann som ikke klarer å lukeparkere – underforstått en homse – og en kvinne som lukeparkerer med største letthet – altså en lesbe. Reklamen er morsom og leker med kjønnsstereotyper. Likevel bekrefter den at "skeiv" *er lik* "homofil og lesbisk". Hva med transepersoner, hvordan lukeparkerer de? For ikke å snakke om bifile eller fetisjister? Det kritiske og inkluderende potensialet i termer som skeiv og queer kan derfor påstås å være uttømt.

Mer militante queer-aktivister – for eksempel innenfor det som kalles queer-punk – har kjempet mot denne "homofiliseringen" av termen skeiv. De hevder ikke bare at det går an å være skeiv uten å være lesbisk/homofil, men at mange lesbiske og homofile personer slett ikke kvalifiserer som skeive. De inntar en nærmest fiendtlig innstilling overfor lesbisk og homofil identitet og livsstil, og setter det å være skeiv opp som en motsetning til det å være lesbisk/homofil. Lesber og homser fra middelklassen som lever i monogame

parforhold og har en konvensjonell kjønnsframtoning, befinner seg *ikke* lenger utenfor det normative eller utenfor "mainstream", er argumentet. De kan dermed heller ikke lenger regnes som skeive.

Det er i et slikt perspektiv vi må forstå utsagn fra såkalte queer-punkgrupper hvor de erklærer "krig mot lesber og homser".¹⁰ Innenfor dette perspektivet oppfattes lesbiske og homofile som en del av det undertrykkende (heteronormative) systemet. Tanken er at organisasjoner og individer som arbeider for å oppnå større sosial legitimitet for lesbiske og homofile individer og samlivsformer – for eksempel gjennom å kjempe for like rettigheter til ekteskap/partnerskap og adopsjon – styrker og bekrefter normative tankemønstre og klassifikasjonssystemer. De finner støtte for et slikt syn hos queer-teoretikere som Judith Butler, som blant annet hevder at "(S) ethvert identitetsbegrep determinerer og spesifiserer. Dermed opererer lesbisk [og homofil] identitet som en unngåelig medspiller i kategorier som understøtter homofobisk og heteronormativ tenkning."¹¹ "Skeiv" referer til mennesker som på grunn av sin seksuelle eller politiske praksis befinner seg utenfor det normative, utenfor "mainstream". Det å gjøre gitte identitetskategorier til grunnlag for organisering og identitetspolitikk, slik den lesbiske og homofile frigjøringsbevegelsen har gjort, er en mangelfull strategi for å utfordre normaliseringen av seksualiteten.¹² Det er derfor ikke uten grunn at skeiv teori kan oppfattes som en oppfordring om å desertere identitetskategoriene lesbisk, homofil og heterofil. Hvem vil vel ikke i stedet slutte seg til rekkene av "fremtidens mennesker"? Roger er et eksempel på nettopp dét.

"Jeg kaller meg ikke noe som helst"

Roger bor fortsatt hjemme hos sin far, og oppfattes nok av omverdenen som "homofil". Men slik svarte han da han ble spurt om hvilket ord eller uttrykk han bruker når han snakker om seksualiteten sin – vil du kalle deg homofil, bifil eller heterofil? var vårt spørsmål. Roger sa:

Jeg syns egentlig ikke det er så komplisert, for jeg betrakter ikke meg selv som noe som helst i den retninga der. Jeg ser på meg selv som et individ som hittil i livet bare har erfaring med gutter. Men jeg er ikke konsekvent da eller konstant i noe som helst. Så jeg mener at det har mer vondt med seg enn godt med seg å kategorisere seg selv. Så jeg kaller meg ikke noe som helst, liksom. Jeg er et seksuelt vesen. Sånn er det [ler litt].

Roger fortalte at han allerede i tiårsalderen opplevde seg som seksuelt tiltrukket av andre gutter, og at han også på denne tiden begynte å eksperimentere med jevnaldrende kamerater. Fram til nå har han utelukkende hatt sex med andre gutter og menn, og det går fram at han heller ikke har vært forelsket i eller følt erotisk draging mot kvinner. Roger har vært involvert i flere kortvarige parforhold, men da vi intervjuet ham oppga han at han var singel. Samtidig trakk han litt på det: "Nå er jeg ikke i noe forhold. Eller er jeg det? Nei, jeg er ikke det." Bakgrunnen for usikkerheten var at han hadde et litt uavklart vennskaps/kjæreste-forhold til en gutt, "Dag", som regner seg som heterofil. Roger mener å se et mønster hos seg selv:

Jeg har en tendens til å liksom bare forelske meg i usikre, heterofile gutter [små-ler]. Så sånn har jeg holdt på hele tida, tror jeg. Så egentlig er jeg ganske dritt lei gutter.

La oss med en gang gi konklusjonen vår på denne artikkelen, som en

lesenøkkel til resten av argumentasjonen: Vi ser Rogers avvising av de konvensjonelle seksuelle identitetskategoriene som et politisk og teoretisk motivert prosjekt, snarere enn noe som står i et innvendig forhold til hans faktiske erfaringer. Roger kan ikke stå som talsmann for skeiv teori. Likevel mener vi at de paradoksene som kommer fram i det han forteller har relevans for det synet på identitet som toneangivende queer-teoretikere står for. Fortellingen hans gir en egnet ramme for å diskutere muligheter og begrensninger i en skeiv selvforståelse.

"Nei, jeg svarer ikke på det"

Det første paradokset som følger av Rogers forsøk på å unnsnippe kategoriernes makt er at han ser ut til å havne i det vi kan kalle fornektelsessituasjoner. Med det mener vi situasjoner hvor han nekter å godta merkelapper som homofil, homo eller homse, og hvor han følgelig blir oppfattet som en som ønsker å "passere" som heterofil. Han gir selv dette eksemplet:

På samme måte som folk kommer bort til meg på byen: – Hei, er du homo? Jeg husker det kom en bort til meg. Det var sånn derre: – Hvorfor skal du vite det egentlig, liksom? – Ja, er du det, eller er du ikke det? – Ja, hvorfor skal du vite det? – Nei, det var ikke noe ... men hvorfor kan du ikke si om du er det eller ikke? Så sa jeg: – Nei, jeg svarer ikke på det. – Ja, hvorfor ikke det? Er du redd for å innrømme det? – Nei, jeg er ikke redd for å innrømme noe som helst, men jeg gidder ikke å svare deg på det. (...) Skal du sjekke meg opp, så prøv, liksom. Men jeg svarer ikke deg på det, for den eneste grunnen til at jeg skal svare deg på det er for at du skal få sette meg i en eller annen bås som du har oppe i huet ditt, og det er jeg ikke interessert i.

I dette eksemplet kan det se ut til at Rogers ønske om å forbli ubestemmelig og ikke-definert fører til at han benekter sin tilhørighet til kategorien homo, en kategori som i noen grad er stigmatisert. Det kommer seinere fram at Rogers samtalepartner spør på vegne av en homofil kamerat som ønsker å ta rede på om Roger er "tilgjengelig". Samtalepartneren tolker Rogers motvilje mot å godta termen homo som utslag av frykt eller feighet. Det som for Roger er en selvrefleksiv, politisk motivert avvising av skillet homo/hetero, blir av samtalepartneren tolket som uttrykk for manglende selvaksept eller frykt for å stå fram. Å nekte å la seg kategorisere, å nekte å la seg innordne i motsetningsparet homo/hetero, blir oppfattet som et forsøk på å beholde en posisjon som "normal", heterofil mann.

Det Roger sier andre steder i intervjuet – for eksempel at han kliner med gutter på offentlige steder – vitner om at han slett ikke ønsker å "passere" som heterofil. Problemet er kanskje at Roger i sine bestrebelser på å unngå ordenes makt legger for liten vekt på ordenes mening. Språklige kategorier har alltid både en makt- og en meningsdimensjon. Et av problemene ved den skeive teoriens mistenksomhet mot betegnelser som lesbisk og homofil er at meningsdimensjonen kan falle i skyggen. Ønsket om å gjøre seg ubestemmelig kan føre til at man gjør seg uforståelig. Som en annen intervjuperson ("Stian" på 21 år) svarte da vi spurte om han bruker ord som homofil om seg selv: "Man er jo nødt til å bruke det, ellers så skjønner ikke folk hva du mener." Den faren enkelte har påpekt – nemlig at teorien ved sin identitetsoppløsende praksis bidrar til usynliggjøring – er høyst reell.¹³

"Det er ikke noe vesentlig"

Scenen som er gjengitt over bringer fram en annen paradoksal side ved Rogers skeive selvforståelse. Når han avviser identitetskategoriene står han i fare for å gjøre egen og andres seksualitet og kjærlighetsliv til noe uvesentlig, nærmest trivielt. Den eneste relevansen han kan se av å erklære seg som homo er å kommunisere til en annen person at han ønsker å ha sex med vedkommende. Spørsmålet om seksuell identitet reduseres til et spørsmål om personlig smak, om hvilken type sex en foretrekker. Dermed snur Roger og andre "skeive" ungdommer et gammelt homopolitisk slagord på hodet: – Homo er bare noe du *gjør*, ikke noe du *er*. Her er et annet eksempel fra intervjuet:

Blant vennene jeg har nå så er det ikke tema en gang, ikke sant, det er ikke noe man snakker om. Hvis noen kommer inn i et rom og sier: – Å, jeg er homofil ... så kommer jeg sannsynligvis til å komme med en sarkastisk melding. For det blir sånn: – Å ja, er du det, ja. Ja, ja, jeg spiste sushi i går, liksom [ler litt]. Det er like viktig for meg – det er ikke noe vesentlig liksom, mener jeg. I hvert fall ikke for min del. Og jeg har jo den filosofien at hvis flere folk hadde tenkt sånn, så hadde vi på en måte hatt mye mindre tilfeller av den ghetto-dannelsen og alt det vonde det fører med seg – for eksempel i homomiljøet. Hvis folk hadde slutta å legge så mye vekt på hvem man ligger med og mer gått inn i hvem man er – som person.

Igjen er det lett å ha sympati med Rogers argumentasjon om fordelene ved å leve i et samfunn der hvem man har sex med ikke er mer vesentlig for hvem man er som person enn hva man spiser til middag. Men filosofen Charles Taylor hevder at vår identitet er horisonten av det som betyr noe for oss og som vi definerer oss ut fra. Å vite hvem man er innebærer å orientere seg i et moralsk landskap, et rom hvor det stilles spørsmål om hva som er godt eller dårlig, hva som er verd å gjøre og hva som ikke er det, hva som er meningsfullt og har betydning og hva som bare er trivielt og sekundært.¹⁴ For oss virker dette intuitivt riktig, og da blir Rogers måte å tenke på problematisk. For hva mener han egentlig når han sier at hans egen og andres seksuelle identitet og preferanser ikke er "noe vesentlig"?

Det kan være lettere å se poenget hvis vi et øyeblikk trer ut av hans fortelling: Unge som "kommer ut" som lesbiske, homofile eller bifile i Norge i dag, vet at de trolig fortsatt, i år 2003, vil forårsake et lite jordskjelv i det sosiale landskapet rundt dem. Spesielt forholdet til egne foreldre – som i de fleste tilfeller har forventninger knyttet til sine barns (hetero-) seksuelle livsløp – vil bli satt på prøve. Når de likevel velger å stå fram, må det bety at de anser det-å-være-lesbisk, det-å-være-homofil, eller det-å-være-bifil som noe de er villige til å betale en pris for. De ville trolig aldri finne den moralske styrken til å ta et slikt skritt dersom den seksuelle identiteten ikke var *vesentlig* for dem. Det andre alternativet, *ikke* å stå fram, oppleves som uforenelig med den identiteten en ønsker å ha. Spørsmål av typen "hva skal jeg ha til middag (sushi eller rømmegrøt)?" viser ikke på samme måte til verdimeslige standarder.

En identitet som lesbisk, homofil eller bifil er et slags orienteringspunkt i tilværelsen, en veiviser både for en selv og for personer en omgås. Flere forfattere har kritisert skeiv teori for å overse dette aspektet ved seksuelle identiteter – at de ikke bare er begrensende, men også retningsgivende og istandsettende.¹⁵ Poenget er ikke at det å være homofil, lesbisk eller bifil er

hele sannheten om hvem eller hva en person er, men at det for mange oppleves som en *vesentlig* side. Så lenge det at du er heterofil tas for gitt og er vesentlig for de fleste mennesker i dag, er det vanskelig å se hvordan for eksempel Rogers venn, Dag, skulle kunne få et mindre problemfylt selvbilde gjennom å betrakte sin egen seksualitet som uvesentlig. Det kan nok hende at kategorier som lesbisk og homofil kan erstattes av inkluderende kategorier som skeiv eller *queer* og at dette vil føre mye godt med seg. Men det kan neppe skje gjennom en prosess hvor seksuell identifisering trivialiseres, og dette gjelder uansett hvordan en forholder seg til spørsmålet om mennesker har en medfødt seksuell orientering eller ei.

"Den livsstilen Š er helt kvalmende"

Et tredje særtrekk ved Rogers forsøk på å unngå todelingen homo/hetero, er den negative vurderingen han gir av homomiljøet – et miljø han ønsker å distansere seg fra. Han uttrykker seg i sterke ordelag både om miljøet og det han kaller "homofil livsstil".

Det å være homo er blitt en sånn identitet, da, [det har] på en måte blitt en livsstil å være homo. Og den livsstilen syns jeg er helt kvalmende, for det går bare på hvem som har mest penger og alle sånne ting og mest skrullete og hvem som er mest overfladisk. Den vinner altså. (...) Nei, jeg vanka en del i homomiljøet en periode, men jeg finner ikke noen plass der i det hele tatt. For som sagt så definerer jeg meg ikke som noe som helst egentlig. Selvfølgelig har jeg et seksualliv liksom, men hvis jeg vil ha sex så får jeg klare å skaffe meg ... jeg trenger ikke å gå på et homosted for å skaffe det. Jeg kan godt gjøre det òg, men altså jeg hører på musikk, og jeg er et menneske som på en måte er mye mer enn seksualiteten min. Så det jeg får av å gå på de stedene der er veldig lite, liksom. Jeg har ikke noe til felles med de menneskene der. Jeg er overhodet ikke enig politisk med mange av dem, og ikke enig med livsfilosofien deres og motehysteriet deres og kroppshysteriet og treningshysteriet og penger og fancy biler og alt som det er veldig mye av i homomiljøet. Det er om å gjøre å være penest og ha mest penger og ha de kuleste designerklærne, og det er på en måte noe som jeg ser med forakt på, egentlig. Og det er sånne konservative mennesker for eksempel i politikk, og rasistiske er de og sexistiske er de.

Selv om erfaringer på utesteder kan være noe av forklaringen, er det mye som taler for at hans avstandtagen fra homomiljøet må forstås på bakgrunn av at han forkaster tanken om en homofil identitet. – Jeg er mye mer enn seksualiteten min, understreker han, og peker på at musikksmak, livsfilosofi og politisk oppfatning er viktigere når han skal velge omgangskrets.

Rogers forakt for det han ser som materialisme, rasisme, samt mote- og kroppshysteri i homomiljøet, er slående. Selvsagt har han rett i at en kan støte på klassesjåvinistiske, sexistiske og rasistiske holdninger i dette miljøet, til tross for at mange – kanskje de fleste – homofile menn og lesbiske kvinner selv har opplevd diskriminering, trakassering eller utstøtning i en eller annen form. Det paradoksale ved Rogers avstandtagen er likevel at "de homofile" ser ut til å bli en utelukkende negativ referansegruppe. Homomiljøet blir en betegnelse på noe han selv ikke ønsker å være. Men samtidig som Roger unndrar seg selv entydig kategorisering og beskrivelse, portretterer han homomiljøet som langt mer ensartet og ensidig enn det finnes grunnlag for.

Framtidens røst eller ekko fra fortiden?

Hva i all helsikes interesse skal andre mennesker ha av ditt eget innerste privatliv, spesielt på seksualitetens område, enten det er den ene eller andre retningen. Det er noe vi må få lov å ha for oss selv, tenker jeg for meg selv. Men det er fryktelig interessant for svært så mange mennesker å legge seg opp i.

Her er det ikke Roger, men en homofil mann i 70-årene som snakker. Vi trekker fram utsagnet fordi det – under analysen av intervjuet med Roger – slo oss at hans selvoppfatning hadde noen klare fellestrekk med den vi fant hos mange av de eldre homofile mennene som den ene av artikkelforfatterne (Kristiansen) har studert. Disse mennene var på Rogers alder på 1950-tallet. Deres historie er viktig, blant annet fordi vår horisont i dag så lett utgjøres av de lesbiske og homofile som på 1970- og 1980-tallet lot seg inspirere av den homofile frigjøringsbevegelsen og "sto fram" og "kom ut". For menn av den eldre generasjonen var tvert imot *diskresjon* det sentrale anliggendet. En annen mann på samme alder ga uttrykk for at homoseksualiteten var noe han valgte *ikke* å opplyse andre om: "Eg meiner det er en ting eg holder for meg sjøl. For så dårlig er det ikkje at ikkje du kan få fatt i nåkken." Disse mennenes begrunnelse for unndra seg identifikasjon som homo, er ulik den Roger gir. Men samtidig har det slått oss hvor påfallende lik selve ordbruken er i de to gruppene. Derfor spør vi: Kan de skeive ungdommenes desertering fra identitetskategoriene ha noen av de samme konsekvensene som den eldre generasjonens diskresjonskultur? Vi startet med å peke på det verket som har vært formende for den skeive teorien – nemlig Michel Foucaults ufullendte *Seksualitetens historie*. Foucault var også på en rekke andre områder en av det forrige århundres toneangivende intellektuelle, og med en betydning som fortsatt er økende. Samtidig var han et barn av sin tid og forholdt seg til sin egen homoseksualitet som en mann av diskresjonsgenerasjonen.

Han var født i 1926. Hadde han levd i dag, ville han ha vært i slutten av syttiårene. I 1950, da en norsk avdeling av det danske Forbundet av 1948 ble grunnlagt, var han i tyveårene. To tiår seinere, da Stonewall-opptøyene markerte starten på den radikale lesbiske og homofile frigjøringsbevegelsen, var både han og de norske mennene vi beskrev over på vei inn i de middelaldrendes rekker. Kan dette ha større betydning for Foucaults tenking enn vi normalt reflekterer over? Eller er slike tanker spekulativ reduksjonisme? Nå er ikke ideen bare vår egen. Foucaults kanskje mest anerkjente biograf, idéhistorikeren Didier Eribon, pekte nylig på at *Seksualitetens historie* ser ut til å være nokså preget av den selvforståelse og mentalitet som var rådende blant homoseksuelle menn i Frankrike på 1950- og begynnelsen av 1960-tallet, det vil si i tiden før Stonewall-opptøyene.¹⁶

Kan den skeive teorien ha noen lite synlige røtter tilbake til 1950-tallets homoseksuelle diskresjonskultur? Snarere enn å gi klare svar, har vel vår lesning av Rogers fortelling resultert i nye spørsmål. Viktigst er dette: Har en "desertering" fra identitetskategorier som lesbisk og homofil kostnader, også for dem som deserterer? Gjelder det i så fall mer enn identitetspolitikk og kamp for rettigheter? Annerledes sagt: Aner vi gamle og velkjente fallgruver på veien mot det multiseksuelle drømmesamfunnet som queer-teoretikerne har forespeilet oss? Kan det være at ett skeivt skritt framover, bringer oss to tilbake?

---

¹ Artikkelen er skrevet innen rammen av et større forskningsprosjekt om seksualitet som ledes av Willy Pedersen, fra Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi ved Universitetet i Oslo og fra NOVA. Prosjektet er finansiert av Norges forskningsråds program for helse og

- samfunn og Stiftelsen for helse og rehabilitering, gjennom Rådet for psykisk helse. Vi trekker også på intervjuer fra Hans W. Kristiansens doktorarbeid, som er finansiert av Norges Forskningsråd og leveres inn ved Sosialantropologisk Institutt, Universitetet i Oslo.
- 2 Nils Axel Nissen: *Homo/hetero*, Gyldendal, Oslo 2001, s. 97
  - 3 Pål Bjørby: "Queer-teori: Asymmetriske identiteter." I Marianne C. Brantsæter, Turid Eikvam, Reidar Kjær og Knut Olav Åmås (red.): *Norsk homoforskning*, Universitetsforlaget, Oslo 2001, s. 328
  - 4 Willy Pedersen og Hans W. Kristiansen: "Å gjøre det, å føle det og å være det: homoseksualitet i det seinmoderne". *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 1/2003
  - 5 Eve Kosofsky Sedgwick: *Epistemology of the Closet*, University of California Press, Berkeley 1990, s. 2
  - 6 Don Kulick: "Queer theory: Vad är det och vad är det bra för?" I *lambda nordica* 2 (3–4)/1996, s. 9
  - 7 Ki Namaste: "The Politics of Inside/Out: Queer Theory, Poststructuralism, and a Sociological Approach to Sexuality." I Steven Seidman (red.): *Queer Theory/Sociology*, Blackwell, Oxford 1996, s. 205
  - 8 Steven Seidman: "Introduction." I Steven Seidman (red.), s. 12
  - 9 Viviane K. Namaste.: "The Use and Abuse of Queer Tropes: Metaphor and Catachresis in Queer Theory and Politics." I: *Social Semiotics* 9, 2/1999, s. 213–234
  - 10 Namaste, s. 229
  - 11 Butler 1993, sitert i Bjørby, s. 328
  - 12 Steven Epstein: "A Queer Encounter. Sociology and the Study of Sexuality." I Steven Seidman (red.): *Queer Theory/Sociology*, s. 160
  - 13 Bjørby, s. 330
  - 14 Charles Taylor: *Sources of the Self. The Making of the Modern Identity*, Cambridge University Press, Cambridge 1989, s. 27–28
  - 15 Se Steven Seidman: "Introduction." I Steven Seidman (red.) eller A.J. Hostetler og G. Herdt: "Culture, sexual lifeways and developmental subjectivities: Rethinking Sexual Taxonomies". *Social Research*, 65/1998, s. 249–290
  - 16 Didier Eribon: "Michel Foucault's Histories of Sexuality". I *GLQ: A Journal of Lesbian and Gay Studies* 7 (1)/2001, s. 31–86

Published 2004–07–06

Original in Norwegian

Contribution by Samtiden

© Samtiden

© Eurozine